

SOBRE ALGUNS TÒPICS REFERENTS A L'ENSENYANÇA SECUNDÀRIA I LA LOGSE

Pere Josep Palou Mas

A molts centres on s'ha implantat anticipadament l'Educació Secundària Obligatòria i els nous Batxillerats, s'han pogut escoltar dins les sales de professors tota casta de comentaris. Des de posicions favorables, més o menys moderadament crítiques, fins a infrangibles adhesions al sistema que s'ha d'extingir (tant en la vessant BUP com en la vessant FP). Curiosament, fins ara mai no havia sentit defensar tan apassionadament el sistema educatiu anterior a la LOGSE: davant alguns comentaris, es podria pensar que és quasi perfecte. I nosaltres sense saber-ho!

Aquesta defensa inesperada del sistema educatiu a extingir, en contra de la LOGSE, i fins i tot algunes oposicions absolutes a la LOGSE sense implicar una defensa de l'anterior, poden tenir moltes explicacions:

- La natural propensió que tenim els humans a instal·lar-nos en una rutina més o menys segura.
- La constatació que el nou sistema no ve, precisament, a simplificar la tasca dels docents, més tost al contrari.
- Uns pressuposts ideològics sobre l'educació contraris als que fonamenten la LOGSE.
- Haver fet una anàlisi seriosa que permeti concloure que el canvi és cap a pitjor.

Personalment, crec deduir dels comentaris i converses que he compartit o escoltat entre professionals de l'educació, que els tres primers motius són rellevants. El darrer no l'he vist desplegar de forma convincent, a hores d'ara.

Convé que abans de continuar confessi que jo som un professor d'Ensenyança Secundària, de Física i Química, que no pertany al meta-professorat (una "feliç" denominació que l'autor d'una "anàlisi" –sobre la LOGSE– publicada el 9 de Novembre de 1993 en la pàgina 2 del suplement d'educació de El País, utilitza per a referir-se als professors dedicats a funcions fora de l'aula, i que segons ell són els únics il·lusionats amb la reforma) i que no tenc vocació de pertànyer-hi. Tenc el títol de doctor en ciències físiques i "ostent la condició" de catedràtic. M'agrada la convivència a l'aula, i al llarg de setze anys de dedicació –en l'ensenyança privada i en la pública– he procurat facilitar, amb tanta eficàcia com he sabut i pogut, l'aprenentatge dels meus alumnes i les meves alumnes.

No crec que la LOGSE solucioni tots els problemes de l'educació en aquest país. Ni que en solucioni una part considerable. Potser que no en solucioni cap. Però, davant d'alguns tòpics a què es sol recórrer quan es tracta d'emetre judicis de valor sobre la reforma del sistema educatiu, és molt sà aturar-se a reflexionar un moment i obrir-se a la possibilitat que, si la LOGSE fracassa, tal vegada no sigui necessàriament pels motius que solen esgrimir els seus detractors a ultrança i dels quals n'he seleccionat cinc que passo tot seguit a analitzar.

1.- "La LOGSE no fa més que imposar un vocabulari sofisticat; posa noms nous a les coses de sempre."

Aquest argument sol usar-se per part

del professorat que sincerament se'l creu. Normalment reflecteix una manca d'informació. En un debat del Canal 33 (22/6/94) sobre el nou sistema educatiu (amb el qual Catalunya s'ha compromès íntegrament) un dels intervinents donava tres arguments contundents perquè no es confongui l'Educació Secundària Obligatòria (l'ESO) amb "l'equivalent" de 7è/8è d'EGB i 1r/2n de BUP o FP1, per bé que abarca els mateixos quatre anys d'edat (12-16) que aquest enfiloll de codis. Els arguments eren els següents:

- L'ESO té **finalitats diferents** de les d'EGB, BUP o FP, i aquestes finalitats no coincideixen amb la simple suma de les d'aquests tres àmbits.
- L'ESO implica una nova i diferent **organització escolar**.
- L'ESO fa **propostes educatives** diferents per tal de respondre amb eficàcia a situacions molt diverses recollides en el mateix tram educatiu.

Amb el que comentarem després, esper que aquests tres aspectes quedin suficientment fonamentats.

En un àmbit més concret, i a títol d'exemple, es pretén identificar l'"avaluació formadora" –un dels conceptes reiterats en l'allau de materials orientatius difosos per l'Administració, per cert més abundants que mai– amb l'"avaluació contínua". Potser sí que originàriament l'avaluació contínua tenia vocació de formadora, però, en el millor dels casos, es materialitzava en una successió d'exàmens o proves que, "contínuament", posaven l'alumnat en situació de demostrar que havien estudiat la lliçó. No és superflu introduir una nova denominació per a un concepte nou (i més si n'ha de suplir un altre que s'ha devaluat): l'avaluació formadora pretén regular el procés d'aprenentatge, detectant les mancances, i ajudant a descobrir

possibles alternatives que permetin a cada alumne/a que ho necessiti superar dificultats d'aprenentatge abans que s'hagi clos el procés.

Serà bo reconèixer que l'esforç per enfrontar reptes didàctics i educatius fins ara una mica esquivats, exigeix a vegades l'ús d'un vocabulari i un llenguatge que fins ara no "teníem per mà".

2.- "L'ensenyança comprensiva fins als 16 anys és un desbarat."

Per bé que l'extensió de l'obligatorietat fins als 16 anys es reconeix com a positiva quasibé per tots els professors i professores, aquells i aquelles més partidaris d'una educació selectiva i qualifi-

precisament es fa una insistència quasibé exagerada en la necessitat d'atendre la diversitat, de preveure adaptacions i diversificacions curriculars, d'utilitzar activitats i metodologies diverses per tal de no deixar de banda cap estil d'aprenentatge (precisament una de les moltes crítiques fonamentades que podem fer a la implantació del nou sistema educatiu és la manca de mitjans necessaris per a dur a terme tot això; per exemple, més professors per tal de reduir el nombre d'alumnes per aula: és a dir, més pressupost); tampoc dona indicis de conèixer que a 4rt d'ESO hi ha dos nivells de Matemàtiques, les Ciències Naturals (inclouen Física i Química) són optatives-

troncals juntament amb Música, Tecnologia i Plàstica, i a més hi ha altres matèries optatives... una optativitat molt més generosa que a 2on de BUP, el curs acadèmicament equivalent. Per tant, on és el fantasma que algú veu en l'abús de comprensivitat?

Una interpretació més flexible i ampla consisteix en entendre que la comprensivitat es refereix als objectius, les capacitats que totes les ciutadanes i tots els ciutadans han de desplegar, cadascú segons les seves característiques.

3.- "El nou sistema no afavoreix una selecció objectiva d'aquells alumnes aptes per a la Universitat,

i, al mateix temps, no promou la Formació Professional com a alternativa per als altres."

Aquesta crítica sol ser conseqüència de l'anterior, perquè no s'admet que tot l'alumnat progressi cap als mateixos objectius. Cap altra crítica no mostra una discrepància tan de fons i tan de tipus ideològic com aquesta. És el punt de vista del professor/a-seleccionador/a que s'enfronta amb un projecte educatiu no selectiu i basat en la promoció personal i desplegament de capacitats de l'alumnat.

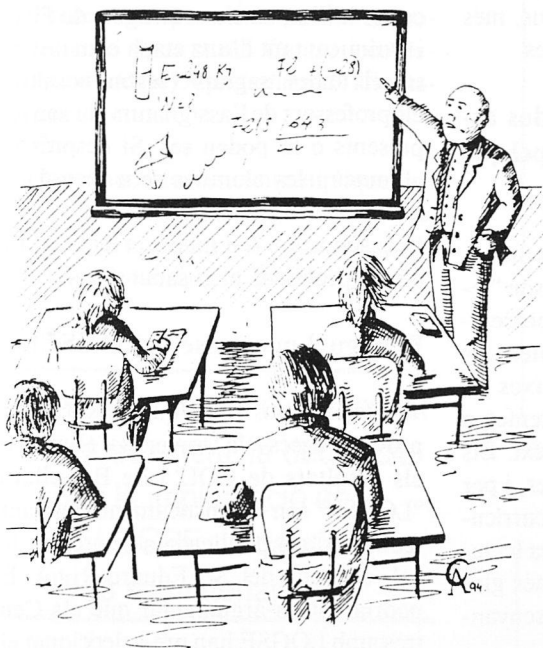
El sistema educatiu previ a la LOGSE

preveu una forma d'escolarització anomenada FP1 (Formació Professional de Primer Grau) que és, entre d'altres coses més confessables, el destí natural de tots els alumnes i totes les alumnes que fracassen en l'obtenció del títol de Graduat Escolar. Com que no poden accedir al BUP, són apartats o desviats a FP1. És a dir, el sistema està "romput en dos" des dels 14 anys de l'alumne/a. La via a la Universitat s'enceta dos anys abans en el sistema anterior a la LOGSE.

Amb la LOGSE, la Formació Professional s'estructura en Cicles Formatius: de grau mitjà, després de l'ESO; de grau superior, després d'un Batxillerat. Si volem ésser objectius, hem de recordar que la FP2 (Formació Professional de Segon Grau) era finalitzada amb èxit per un 30% (en el més favorable dels casos) dels alumnes que començaven IFPI, i després d'un llarg camí de cinc anys de durada si no es repetia cap curs. En algunes branques d'FP només acabaven el Segon Grau un escàs 10% dels que havien començat IFPI. Els continguts d'FP1 i FP2 inclouen matèries com Matemàtiques, Física, Química, Literatura, i d'altres paral·leles a les de BUP, a més de les específiques de cada especialitat (Pràctiques de Taller, Tecnologia, Dibuix). Que només un percentatge no majoritari assolís l'èxit, potser farà reflexionar algú i pensar que la LOGSE precisament pretén potenciar una Formació Professional no destinada (implícitament) en bona mida precisament als alumnes que "van pitjor" i no poden fer BUP, sinó escollida després d'una base d'aprenentatge general més comprensiu.

És clar que des del punt de mira encastellat de l'ensenyança del BUP entesa com a via normal dels bons alumnes ja seleccionats als 14 anys, és dur d'acceptar que ara el propi sistema ja no s'encarregui de facilitar als instituts aquells alumnes que no tenen problemes d'aprenentatge.

Inclús he pogut llegir la suggerència solapada que ja a 7è d'EGB es fes la selecció que de fet es donava a final de 8è, cosa que obligaria a crear un nivell de FP0 (FP "zero") per poder aparcar en el seu corresponent "gueto recreatiu" els

cadora no poden estar d'acord amb l'extensió de la comprensivitat (que "comprèn", "conté", tot l'alumnat).

Sembla que aquesta opinió té les arrels en una interpretació estreta de la "comprensivitat": que tots els alumnes estudiïn el mateix, amb la mateixa metodologia i els mateixos continguts, que han de ser assolibles per tothom. Aquesta interpretació constata que qui la manté no s'ha llegit cap dels documents que desenvolupen la LOGSE o aquells que s'han publicat com a orientacions nascudes a ran de la LOGSE, en els quals

culpables del fracàs dels bons: els alumnes desmotivats, peresosos, o, simplement, estults, que fan del cycle superior d'EGB un autèntic calvari per als pobres professors i per a la resta de l'alumnat...

Potser ens convendria a tots, de tant en tant, recordar que l'escola pública és un servei públic, i que si la seva imatge s'ha de revaloritzar no ha de ser, precisament, eliminant-ne els usuaris més necessitats o desviant-los a serveis de segona categoria.

4.- "Els "continguts" de l'ESO i dels nous Batxillerats són conseqüència d'una rebaixa brutal dels d'EGB i BUP, per disminuir el fracàs escolar. Els alumnes "sortiran" mal preparats."

Una condemna com aquesta és la més escoltada en els instituts. Qui la branda sol entendre per "continguts" (una de les bèsties negres del nou vocabulari) el mateix que entenia per "temari". Normalment, abans d'argumentar això contra la LOGSE, els professors de "mitjanes" ens solíem queixar que els alumnes venien mal preparats d'EGB. Una de les causes que es consideraven era la "comprehensivitat" fins als 14 anys. També podíem admetre la possibilitat de l'existència d'alumnes que han engranyat

el sistema i s'han colat en la selecció d'alumnes bons. Però, ¿no podria suggerir això que l'EGB no prepara realment com es podria pensar a la vista dels riquíssims continguts dels seus programes? Jo he tingut alumnes d'FP en possessió del Graduat Escolar —és a dir, podrien haver anat a parar a BUP!— que no sabien resoldre una equació de primer grau amb una incògnita. Ni entenien el seu significat (és un contingut de 7è d'EGB). Per a aquests, si els continguts haguessin estat "brutalment rebaixats", potser no hi hauria gaire diferència. És més: potser haurien pogut dedicar el temps amb més eficàcia a l'adquisició d'altres aprenentatges més significatius, més útils, i més perdurables.

Ens centrarem en dos aspectes fonamentals pel que fa als "continguts":

Primer: els continguts proposats per la LOGSE no són "temes": són conceptes, procediments, valors i normes. És fal·laç observar rebaixes en comparar llistes de temes o índexs de llibres de text. Els objectius són uns altres, i per comparar riqueses de currículum s'hauria de fer una lectura

més profunda, més oberta i més global d'allò que es pretén amb l'ensenyança.

Segon: convé recordar que la qualitat de l'ensenyança ve definida, més que pels continguts dels programes, pel coneixement que assoleixen els/les alumnes al llarg del procés. Qui alega que els continguts que indica la LOGSE (teòricament en currícula oberts i flexibles, a més de tot!) són "descafeïnats", no sol dir res sobre:

- el grau d'aprenentatge assolit,
- la resistència a l'oblit dels aprenentatges,
- la funcionalitat dels mateixos,
- el progrés en les habilitats d'aprenentatge autònom dels alumnes de BUP i EGB.

¿Hem de pensar i creure que la majoria dels alumnes d'EGB assoleixen tots els objectius, aprenen tots els continguts, els saben utilitzar, els conserven a llarg termini, adquireixen tots els recursos i habilitats autònomes que es preveuen? Potser que si es fes un estudi (una anàlisi seriosa) d'això, deixariem d'impressionar-nos amb la hipotètica riquesa dels continguts dels programes d'abans de la LOGSE i entendriem la "brutal rebaixa" d'una forma molt diferent i menys dramàtica.

D'altra banda, si es fa una lectura precisa dels "continguts" (ara sí entesos com a "lliçons" o temes) de l'ESO i dels Batxillerats s'arriba a la conclusió que no n'hi ha per tant: Per parlar del que conec millor, en els continguts de Física i Química, tant d'una etapa com de l'altra, els temes "sagrats" (segons nosaltres, els professors de l'assignatura) hi són tots presents o hi poden ser. Si després els alumnes i les alumnes se'n recordaran quan siguin grans, depèn de com se'ls hi ensenyi, del seu interès, i de l'estímul que el professor hagi sabut despertar:

Ben igual que sense la LOGSE!

De passada, direm que a les darreres proves d'accés a la Universitat (July 94), els resultats de COU i de Batxillerat "LOGSE" són estadísticament semblants (consideració publicada a la premsa local, en boca del Sr. Eduard Rigo). Es podria contra-argumentar que els Centres amb LOGSE han pre-seleccionat els seus alumnes més rigurosament. Encara que fos així (i personalment no ho crec), i atès que les proves no eren significativament de nivells diferents, això no contradiria el fet que els CONTINGUTS, apresos pels alumnes de COU i de "LOGSE" que es presentaren, són sensiblement de la mateixa "categoria".

5.- "El nou sistema és més feixuc per al professorat."

Argument sòlid. Si el professorat no és motivat adequadament, la dedicació que la implantació de la LOGSE demanda no es materialitzarà. El professorat:

- Ha de participar en l'elaboració del Projecte Educatiu de Centre.
- Ha d'elaborar el Projecte Curricular (que abarca tota l'etapa, inclòs el primer cicle de l'ESO, actualment només en Centres d'EGB per bé que el curs 94-95 alguns centres de Secundària -un sol a Balears- l'experimentaran).
- En molts de casos ha d'elaborar material didàctic.
- Ha de posar en marxa estratègies d'atenció a la diversitat.
- Ha d'avaluar de forma innovadora.
- Ha de compartir inter-departamentalment la programació, entre altres coses per tractar els temes transversals.
- Ha de participar activament en el projecte de Tutoria del Centre i col·laborar amb el Departament d'Orientació.
- Etc.

Totes aquestes funcions impliquen un suport institucional que es tradueix en una formació adient i en posar a disposició del professorat els recursos necessaris.

Si el professorat no és motivat adequadament, la dedicació que la implantació de la LOGSE demanda no es materialitzarà

Aquest és un repte per als professors i professores. La feina consisteix en treballar en equip, fonamentar les decisions, saber guiar l'aprenentatge de cada alumne/a segons la seva capacitat, els seus interessos i les seves motivacions. Però, és que abans de la LOGSE aquestes no eren funcions del professorat? Ens ve de nou, això, ara? El problema de l'ensenyança és difícil d'enfrontar. Amb LOGSE o sense, l'ensenyança és terriblement complicada. Però els problemes no es resoldran tancant-nos en l'alternativa BUP-FP.

Potser la LOGSE no és una bona solució. Però si l'alternativa és no canviar

res (o, pitjor, endurir els sistemes selectius i imposar-los encara a edats més joves), la LOGSE està salvada: no produirà resultats pitjors. Iguals, potser; pitjors, impossible (es tracta només d'una opinió personal). És veritat que alguns alumnes podrien igualment assolir l'èxit amb el sistema del BUP (i fins i tot alguns amb l'FP: no serien els primers), però, en atenció a la població completa d'estudiants, les coses canvien cap a mi-

llor. Ho dic a partir del coneixement diari de molts i moltes alumnes amb existència real.

I, per acabar, no hem de dramatitzar massa: la provisionalitat és consubstancial amb un sistema educatiu que estigui viu: no han de passar molts d'anys sense introduir més -profunds- canvis en el sistema. □

*Professor d'Ensenyança Secundària
I.E.S. Politècnic de Palma de Mallorca*

NT NOVES
TECNOLOGIES

Tulip[®]
computers

TOMEU ESTRANY

**Servei tècnic
Manteniments
Consumibles
Venda d'equips informàtics
Xarxes locals**

Tel. i Fax: 75 80 98
Tel. mòbil: 908 53 24 75

Pons i Gallarza, 86 baixos
07004 Palma de Mallorca

*Casa
Domar
Flores*

**ARTICLES
PER A ARTISTES

PAPERS PINTATS I
PINTURES

MARCS
I MOTLLURES**

Sant Miquel, 77
Tel. 72 14 83
07002 Palma de Mallorca